

A Székelyföld geográfiája dióhéjban

Az erdélyi felföld keleti részén nagy kiterjedésű, hegyekkel sűrűn behálózott hegyes vidék emelkedik. A hegyek hatalmas tömegéből különösen két hegylánc válik ki. Északról délre húzódó, nagy terjedelmű, magas sziklacsúcsokkal, festői sziklacsoportokkal ékeskedő, s rengeteg erdőségekkel borított hegyláncolat mind a kettő. A keleti lánc a Kárpátok övének egyik szakasza: az ország keleti határát képező keleti határláncolat. A nyugati a keletivel egyközűen haladó s 136 kilométer hosszú Hargita és a Persányi-hegység, mely az előbbi folytatásának tekinthető.

E hegyek közül mindenik más és más korszakáról beszél a föld történetének. A keleti láncolat a kréta- vagy eocénkori kárpáti homokkő, a Hargitának az Erdély tűzhányó korszakában előtörő trachit a fő alkotó kőzete.

Ezen hegylánccok egyes szakaszainak külön neveket adtak. A keleti határláncolat északi szakaszát Gyergyói-, a középsőt Csíki-, a délit Berecki-havasoknak nevezik. E hegyek egyike sem emelkedik az örök hó határvonaláig, de csúcsaik vonalzatának merészségével még az Alpések ismerőjét is megragadják.

A Gyergyói- és Csíki-havasok emelkedései: a Vereskő, az Öcsémteteje, a Tarkő, az Egyeső, a Nagy-Hagymás és a Cofronka a legszebb szabású mészsiklák, amiket csak látni lehet.

A Berecki-havasoknak egyik nevezetes tagja az 1649 méter magas Nemere-hegy. Nevezetes hegy ez, mert onnan indul ki a Nemere-szél, amelyet amennyire óhajt a háromszéki ember, éppen annyira fél is tőle. Óhajtja, mert tapasztalatok nyomán megérlelődött szent meggyőződése, hogy az az esztendő, amelyben a Nemere szele gyakran fúj, termékeny lesz, s hogy az ilyen esztendőben szorgalmas munkája után bő áldást várhat.

Fél tőle, mert midőn a Nemere kibontja szárnyait s végigseper a falvakon és utakon, házfödeleket ragad magával, fákat csavar ki tövestől, az utasok szekereit – még a gabonával rakottakat is – fölfogatja; ha pedig téli időben kerekedik fel, az útba eső falvak szélső házait hóval eltorlaszolja, fagyos lehelletével megdermeszt embert és állatot, s vastag hórétegből borít rá szemfedőt.

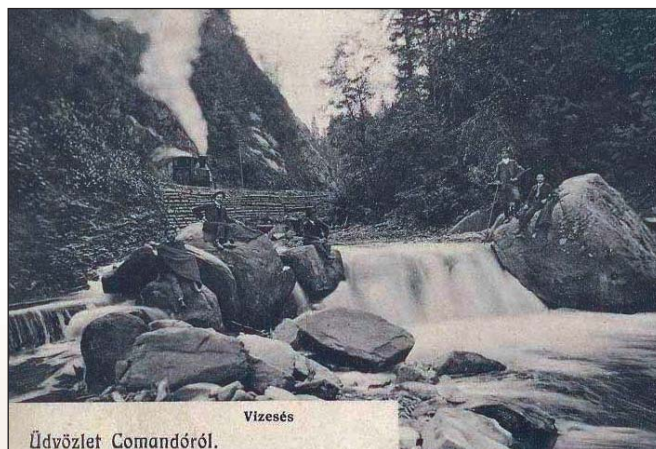
A Hargitának északi tagja a Görgényi-hegycsoport, a középső a tulajdonképpeni Hargita, amelyhez délről a Hermányi- és Háromszéki-hegyek csatlakoznak. Alkotásánál fogva a Beszterce-Naszód és Maros-Torda vármegyék határán emelkedő Kelemen-havast is ezen láncolat tagjának tekintik. Nagy részében úttalan és lakatlan hegység, melyet sűrű erdőségek borítanak. Július és augusztus hónapokban mintegy 15 000 marha s 50-60 000 juh legel rajta.

A Hargita sziklategéből keletre és nyugatra hegyágak nyúlnak ki, a hegyek lejtőjéről különösen nyugat felé nyájas völgyek ereszkednek alá. A völgyek a keleti láncolat és a Hargita helyel-közzel tágas medencékké szélesednek. Egyik-másik medencét az éles természeti határok egymástól elkülönített, zárt egységekké formálják. A medencék: a Gyergyói-lapály, Felcsík, Alcsík, Háromszék észak-déli irányban lépcsőzetesen sorakoznak egymás mellé.

A Hargita és a keleti határhegylánc közé eső, valamint a Hargita nyugati oldalára támaszkodó lejtők, völgyek, medencék együtt képezik a székelyek hazáját. „A felkelő nap földjének” nevezhetném bátran e földdarabot, ha már réges-régen nem neveznék Székelyországnak: mert midőn a nap Nagymagyarország keleti határhegységének csúcsain kibukkan, sugarii ezen istentől megáldott földet köszöntik legelőbb.

A székelyek hazája zárt egység. Északi és keleti határa gyanánt a Kelemen-havasok és a keleti határláncolat összefüggő sziklatömege emelkedik. A keleti hegyláncolatot rengeteg erdőségek – többnyire fenyvesek – borítják. A táj egyhangúságát nyájas völ-

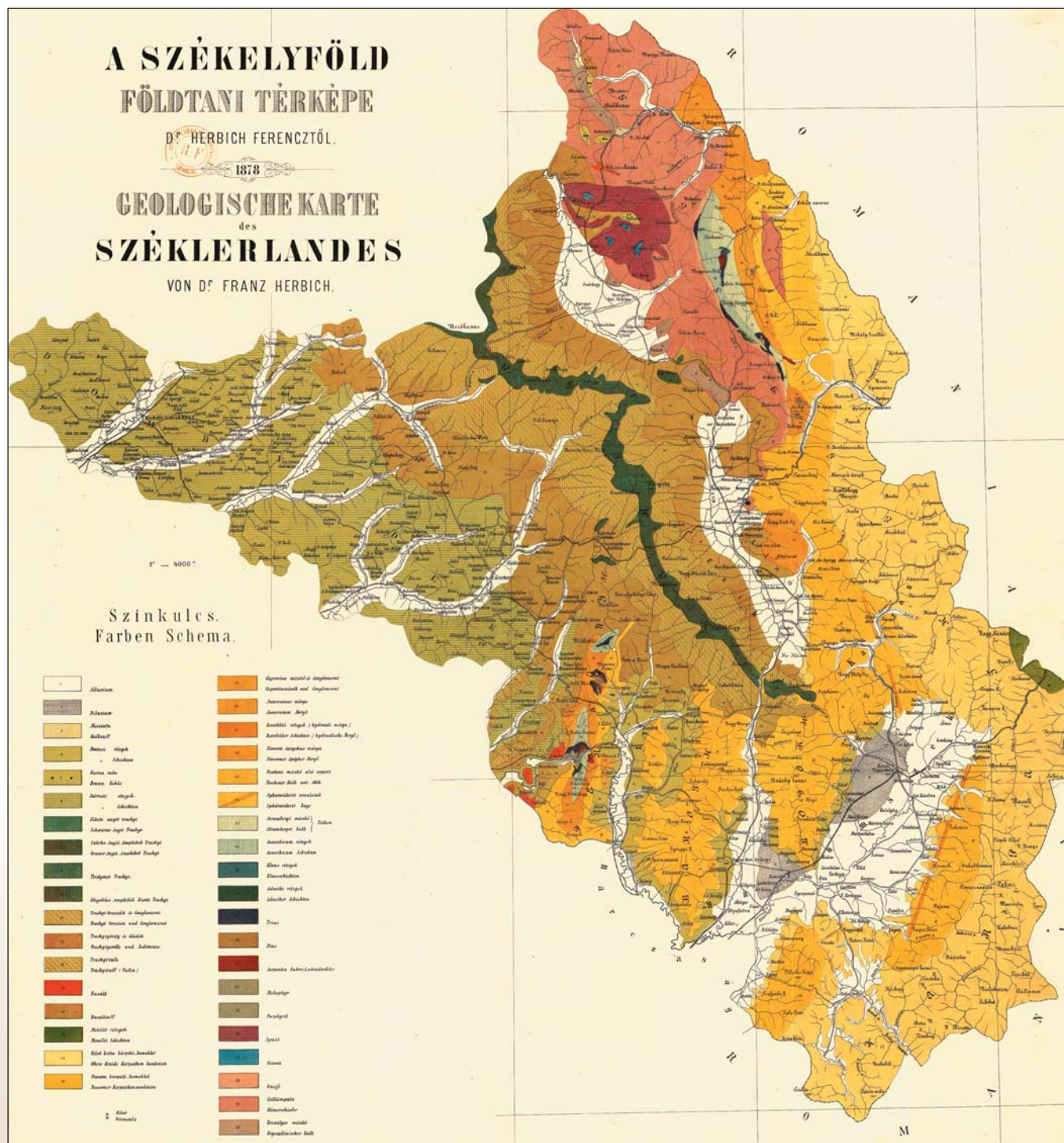

gyek, s az erdő zöldjéből kiemelkedő szirtek, sziklacsoportok szakítják meg. Ezen határegység hosszú vonalán csak négy olyan hágó van, amely könnyű átjárást enged a hegyek között Romániába; ezek a Tölgyesi-, Gyimesi-, Ojtozi- és Bodzai-szorosok.

A Hargita messziről nézve tiszta körvonallú, szelíd hajlású hatalmas bérctömeg, mely nagyságával, magasságával, őriási vonalaival uralja fél Erdélyországot. Közelebről tekintve azonban sok helyen megszagott zezugos sziklafalakat, kiugró sziklákat, sziklacsoportokat látunk, melyeken megtörik a vihar és szél ereje, s szurdokokat, meredek falú szakadékokat, amelyekben még a nyár küszöbén is fehéren csillog a hó.

A Hargita lábánál nyugvó szikladarabok hangosan hirdetik, hogy a természetben semmi sem örökkévaló. A romboló, a föld felszínét átalakító erők egész sora dolgozik itt is szünet nélkül, szakadatlanul. Fenn a tetőn a víz fúrja, faragja, koptatja, tördeli, a fagy szétrepeszti a kemény trachitsziklákat, a lavináknak árja, a zivatarok idejében lerohanó vizek pusztító ereje tolja, viszi, hengergeti, ragadja, sodorja a port, törmelékét, szikladarabokat a hegyen lefelé örökös munkával.

A Hargita sziklacsúcsai egyre törpülnek, lejtői egyre kopnak, az alatta elterülő völgyek mélyedései pedig telülnek, folyton-folyvást, szakadatlanul. A Hargita keleti fele meredek, a nyugati rész lejtői szelíden ereszkednek le. A hegység főgerince széles földhát, derekán vulkáni jellegű kúp és harang alakú hegyek emelkednek; belseje zordon és lakatlan.

A Székelyföld földtani térképe (Szerk.: Dr Herbach Ferenc – 1878) – Forrás: Wikipedia/National Library of France

Alsóbb részét lombos erdők (tölgy, bükk, nyír), a magasabban fekvő részeket fenyvesek fedik. Legmagasabb tetői az 1500 métert is meghaladják; az Oláhfalva felett emelkedő Galusa-tető példának okáért 1798 méter. A tulajdonképpeni Hargitát a 978 méter magas Tolvajos-hágó választja el a Hermányi-hegységtől. Ezzel egyközű irányban emelkedik a zordon Háromszéki-hegység (Bodoki-hegységek), amelynek legnagyobb csúcsa az 1174 méter magas Büdös. A Persányi-hegység az ország legsebbe és legkisebb hegységeinek egyike. Sziklacsoportok, termékeny mezők, óriási tölgy- és bükkerdők váltakoznak benne.

Az Olt Alsó- és Felsőrákos között egész szélességben áttöri a hegységet. Az Oltnak ez az áttörése a Rákosi-szoros. Észak felé a Vargyas vize folytat évezredes küzdelmet a szikla-hegységgel. Egyik hegy falán hatalmas nyílás tátong: a

messzi földön híres Almási-barlang sziklatorka. Ezen hegyekben ugyanazokat a szépségeket találjuk, melyeket az Alpesekben megbámulunk: égszínű tengerszemeket, zuhogó víz-eséseket, tajtékozó patakokat, vadregényes sziklaszorosokat, sötét barlangokat, bűvópatakokat.

A székelyek földjét a Hargita-hegylánc és tagjai két részre osztják: a Hargita és a keleti határhegylánc közé zárt Csík- és Háromszék-, a Hargita nyugati oldalán levő Maros-Torda és Udvarhely vármegyéket foglalja magában. Csík-, Háromszék-, Maros-Torda és Udvarhely vármegye: íme a Székelyföld, a mi hazánk, 450 000 székelynek a hazája.

A székelyföldi havasokból indulnak hosszú útjukra az erdélyi részek leghatalmasabb folyói: a Maros és az Olt, a két Küllő s a Feketeügy, mely utóbbi egész pályáját székely tájakon

futja meg. A Maros Csík megye közepe táján a Feketekez nevű hegygerincből ered; néhány patak vizéből gazdagodva a havasokkal környezett gyönyörű gyergyói térségen északi irányban halad tovább. Oláhtopicánál (Maroshévíz) nyugatra fordul, majd a trachit hegységet áttörve, délnyugatra kanyarodik.

Mellékvizei közül a Görgényi-havasokból eredő, s a Székelyföldet észak felől határoló Görgényi vizét, meg a Maros-Torda keleti oldalán eredő Nyárádot említjük meg, mely a népes és termékeny Nyárád-völgyén folyik keresztül. A Nagy- és Kis-Küküllőnek forrása Udvarhely megyében, a Bucsin teletől délkeletre eső Küküllőfőben van; a Nagy-Küküllő délnek, a Kis-Küküllő északnyugatnak tart.

A Nagy-Küküllő kezdetben magas, bükkal és fenyővel fedett havasok között, majd keskeny völgyeken törtet keresztül; később irányát megváltoztatva Székelyudvarhely mellett folydogál tovább. A folyamvölgy Bögöz és Décsfalva között távol ki tekintélyesebb térséggé; itt van a székelyek Rákosmezeje: az Agyagfalvi rét.

A patakok közül, melyeket a Nagy-Küküllő felvesz, legismertebbek a Gagy és a Fehér-Nyikó. A Gagy torkolatánál fekszik Székelykeresztúr. A Fehér-Nyikó völgye Udvarhely megye legnépesebb vidékét képezi. A Kis-Küküllő útja kezdetben lakatlan havasi vidéken vezet keresztül; Udvarhely megyétől Parajd alatt búcsút véve Maros-Torda, később Küküllő megyébe lép. A két Küküllő Balázsfalván alul egyesül egymással, hogy Mihálfalva mellett egyesülten a Marosba szakadjanak.

Az Olt Csík megyében a Maros-forrás közelében a Feketekez északkeletre hulló völgyéből ered; a Maros északnak tart, ez dél felé indul hosszú pályájára. Az Olt a Zsögödi-szoroson át jut Felcsíkból Alcsíkba; erdős hegyekkel körülvett térség ez is, az is. Az utóbbi térségen délnyugatra fordulván, a regényes Tusnádi-szoroson törtet keresztül, hogy Háromszék megyében folytassa útját tovább.

Illyefalván alul a Feketeüggel egyesül, s a Háromszéki-hegység déli ágát megkerülve északnyugatra, nyugatra fordul, majd a Rákosi-völgyszoroson siet gyors folyással keresztül.

A Feketeügy Háromszék megye északkeleti részében a Berecki-hegység a Nagy Sándor-csúcs alatt ered; mellékvizeivel alkotja a termékeny és népes Háromszéki-rónát.

Ezen kívül a Feketeügy és az Olt köze: Szépmező, Háromszék megyének legdúsabb vidéke. A Feketeügy mellékvizei: a Kászón, a Torja, a Kovászna és a Tatrang. Mindezen vizek közül csak az Olt hűtlen szülőföldjéhez, bár pályájának legnagyobb részét ez is az édes hazai tájakon futja meg.

Udvarhely megyéből a Homoród felé vezető délkeleti út a Rika-erdőn keresztül Háromszékbe, a Tolvajoson átvívó Csíkba vezet. A Görgényi-havasokon két út vezet keresztül; az egyik az, amelyik a Görgényi-völgyön s a Kereszthegy-hágón át Gyergyóba visz, a másik az, amelyik a Kis-Küküllő völgyén halad felfelé.

A keleti határhegyláncból a Romániába folyó vizek közül a Beszterce, a Békás, a Tatros, az Uz, a Putna, az Ojtoz a nagyobbak. A székelyföldi folyókat vagy a Maros, vagy az Olt fogadja magába. A Nyárád, a Görgény, a Kis- és Nagy-Küküllő a Marosba, a Homoród- meg a Vargyas-patak az Oltba ömlik. Ezen folyók forrásvidéke, kies völgyei és völgyalapjai képezik nagyjából a székelyek hazáját.

A Székelyföldön az éghajlat a magasság és fekvés szerint változik: a hegyes vidékeken hűvös, a Görgényi-havasokban, a Keleti-Kárpátokban zordon, s a Háromszéki-rónán példának okáért kellemes, szelíd.

Minden földterület visszatükrözi a klímát, amely rajta uralkodik. Termékenységre nézve a Háromszéki-róna a Székelyföldnek legaldottabb része: a székely Kánaán; piros szemű, súlyos, acélos búzája vetekedik a bácskai feketeföld híres és világszerte keresett búzájával.

Udvarhely és Maros-Torda vármegyékben az alvidék szintén jó búzát és kitűnő gyümölcsöt termel. Udvarhely megye szilvájának, Maros-Torda megye cseresznyéjének, almájának; a „Marosszéki piros Páris”-nak, a Székelyföld ezen sárga húsú, ropogós, nedvdús, zamatos őstermékének országos híre van.

A Nyárád és Maros mentén, meg a Gagy völgyében még a szőlő is díszlik. Már sokkal zordabb és terméketlenebb Alcsík, de különösen Felcsík. Legzordonabb és legterméketle-

nebb azonban Gyergyó. A tavasz, mely Marosvásárhely környékén március végén beköszönt, ide csak májusban ér el. A rövid tavasz és nyár után már szeptember elején bekopogtat rövid tartózkodásra a hideg ősz.

A zordon Gyergyóban kellemes oázis a 882 méter magasán fekvő Borszék, melyet kedvező fekvése, mérsékelt ingadozókat mutató hűvös hegyi klímája az elsőrangú klimatikus gyógyító helyek sorába emel. Borszéken július és augusztus hónapokban a középhőmérséklet a 15 C°-ot is meghaladja. Klímájánál fogva Borszék még beleesik a gabonatermelő övbe; e vidéken a gabonanemek, ha későn is (augusztus második felében), de megérnek. Háromszéken négy héttel előbb aratnak, mint Gyergyóban, és két héttel előbb, mint Alcsíkban. Amilyen kevés Csík megyében a földművelésre alkalmas földterület, éppen olyan sok a dús legelő, mit rengeteg erdőségei magukban rejtnek. A szántók és legelők aránya azután megszabja az arányt a nép foglalkozásában is.

Dr. Hankó Vilmos
(1896)

In: Dr. Hankó Vilmos: Székelyföld, Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület kiadása, Budapest, 1896.

Forrás: Magyar Elektronikus Könyvtár/OSZK